

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU

INDUSTRIJSKE SVOJINE

Klasa 43 (1)

Izdan 1 februara 1933.

PATENTNI SPIS BR. 9535

Kriznić Alojz, ravnatelj, Konjice, Jugoslavija.

Naprava za analiziranje bilance, za brzo i plastično prikazivanje boniteta, sigurnosti i likvidnosti privrednih i trgovačkih preduzeća i za dnevno kontrolisanje takovih preduzeća

Prijava od 17 avgusta 1931.

Važi od 1 marta 1932.

Sastavi javnih bilansa novčanih zavoda i privrednih ili trgovačkih preduzeća prikazuju čiste vrijednosti imovine u golim brojkama, ne davajući nikakvog objašnjenja o tome, u kojem razmjeru stoji (na pr. pod »Aktiva«) upravo raspoloživi gotov novac napram iskazanoj sveukupnoj imovini ili u kojem odnošaju stoji glavnica, koja je vezana investicijama, napram (sadašnjoj) tečajnoj vrijednosti dionica, ili u kojem odnošaju stoje vezani dijelovi imovine napram slobodnim vrijednostima preduzeća i t. d.

Pa i u pasivnim stavkama nisu lučena vlastita platežna sretstva od tuđih tako, da se može teško prosuditi mogućnost pokrivanja obaveza od strane preduzeća. Te javne bilance ne daju nikakav dokaz o tome, da li i u kojoj visini je novčani zavod u stanju ili uopće nije u stanju, da daje kredite na pr. odma, nakon mjesec dana, nakon $\frac{1}{2}$ godine, hipotekarne kredite na duže rokove i t. d.

S druge strane nije niti izraženo, da li i kada je na pr. moguće, da se vrijednosti ili jedan dio vrijednosti, koje su vezane u investicijama za »nekretnine« mogu unovčiti u korist interesenta prodajom zgrada ili zemljišta pa da time nastane neki prirast na gotovom kapitalu za davanje eventualnih kredita.

Konačno ne pružaju te bilance niti mogućnost, da bi se smjesta mogao usporediti njihov konačni rezultat, odnosno pojedine stavke, sa bilancom prošlih godina, što bi bilo apsolutno potrebno.

Ali ovi iskazi vrlo su važni za sve dio-

ničare, uložnike, članove upravnog odbora odnosno uopće za javnost s tog razloga, što davaju jasnu sliku o bonitetu, sigurnosti i likvidnosti novčanih sretstava nekog zavoda ili preduzeća.

U svrhu, da bi se omogućilo analizovanje bilanca u gornjem smislu i da bi se u jedno prikazao rezultat ne samo u brojevima nego i za oko na lako pregledan i plastičan način, služi prema ovom pronalasku jedna plosnata, središnjom prečagom 1 (fig. 1 i 2) na po jedan predjel za »Aktiva« i za »Pasiva« predijelena kutija A, u koje predjele su uložene opet prečage B, koje nose na njihovoj lijevoj polovici listiće za oznaku (naziv) dane aktivne ili pasivne stavke i priključeno njihov novčani iznos u brojevima, dočim su smještene na desnim polovicama prečaga B, dvije grupe cijevčica (klinova) B₁, od kojih je providena prva grupa B₃ kolutićima C₁ C₂ C₃, koji odgovaraju po broju brojčanom redu novčane svote, dočim nosi druga grupa cijevčica (klinova) B₄ na drugom kraju prečaga B broju protestovanih mjenica, tužbi ili drugih prijepornih stavki aktiva i takovih, koje treba da se odma pročiste, odnosno iznosu uložaka i podignutih svota pasiva odgovarajuću količinu kolutića B₁ B₂.

Kolutići C₁ za jedinice, desetine i stotine brojčanog iznosa manje su i različite boje od kolutića C₂ za hiljade, desetihiljade i stohiljade a potomje opet manje i različite boje od kolutića C₃ za brojčana mjesta od milijuna. Sem toga mogu biti kolutići C₁—C₃ svake grupe od jednog do drugog brojčanog mjesta po nešto veći (na

pr. počam od 8 mm promjera do 20 mm promjera) tako, da odgovara svakom brojčanom mjestu kolutić neke stanovite veličine. Debljina kolutića iznaša oko 2 do 4 mm.

Na cijevčice (klinove) B_3 , koje mogu nositi do 9 kolutića, natakne se po jedna ili po više podložnicama U (fig. 3) providenih produživih cijevčica (klinova) B'_3 , koje imaju svrhu, da izraze pri diobi iznosa neke stavke dijelovima iznosa odgovarajuću količinu kolutića C_1 C_2 C_3 za svako brojčano mjesto posebno i naslagani jedan na drugog. Tako na pr. može biti nalog, da se od »vezanih vrijednosti« pod »Aktiva« pretvori neki stanoviti iznos u roku od 30 dana u likvidne vrijednosti. U tu svrhu skine se ovom dijelu iznosa odgovarajuća količina kolutića C_1 C_2 C_3 sa cijevčica B_3 na prečagi B za »vezane vrijednosti«, natakne na produžive cijevčice B'_3 i potonje se nataknu na cijevčice B_3 . Kada se izvrši transakcija novca (svejednom da li najednoč ili u obrocima), prelazi tome odgovarajuća količina kolutića C_1 C_2 C_3 sa produživih cijevčica B'_3 na odgovarajuće cijevčice B_3 one prečage »slobodnih vrijednosti«, na čiju se je stavku prenesao oslobođeni novac odnosno za koju će se upotrebiti. Dok dakle nije izvršen dobiveni nalog u cijeloj visini svote, preostati će još nešto od kolutića C_1 C_2 C_3 na cijevčicama B'_3 prečage B za »vezane vrijednosti« te pokazuju odma ispitivaču, da li je izvršen nalog za unovčenje dotičnog iznosa u cijelom obimu.

Na isti način može se postupati i na strani za »Pasiva« na pr. kod »tudih sretstava«, ako otkazu uložnici kredite na stanoviti rok, da bi se prikazala i tjelesno ta obaveza preduzeća pomoću kolutića C_1 C_2 C_3 na produživoj cijevčici B'_3 tako dugo, dok je obavezi u potpunosti udovoljeno.

Čepovi S_5 , što su utaknuti u cijevčice B_3 (fig. 3), koji sprečavaju opadanje kolutića C_1 C_2 C_3 pri manipulaciji sa prečagama B, skinu se u svrhu nataknujenja produživih cijevčica B'_3 a zatim se opet utaknu. Ti čepovi S_5 iste su boje kao i pripadajući kolutići C_1 C_2 C_3 .

Umjesto pojedinim kolutićima C_1 C_2 C_3 može se prikazati broj jedinica svakog brojčanog mjesta i na taj način, da se upotrebi za po više jedinica na pr. za svakih 9, 5 ili 3 po jedan valjak istog promjera kao i kolutići C_1 C_2 C_3 , na kojem valjku je urezano prema debljini pojedinih kolutića C_1 C_2 C_3 po 8, 4 ili 2 brazde tako, da ima valjak istu visinu i izgled kao 9, 5 ili 3 pojedinih kolutića C_1 C_2 C_3 , čim se olakša i pojednostavi plastično prikazivanje brojčanih iznosa.

Za grupu cijevčica B_4 dolaze u obzir samo dvomjesni brojevi tako, da zadostuje, da su kolutići B_1 B_2 samo po boji ili samo po veličini jedan od drugog različiti. Utaknuti sigurnosni čepovi S_6 (fig. 2) mogu biti iste boje sa kolutićima B_1 B_2 .

U prostoru između grupa cijevčica B_3 B_4 može biti predviđena na svakoj prečagi po jedna izbušina B_5 sa cijevčicom B'_5 (fig. 3) za utaknujenje po jedne cijevčice (ili produžne cijevčice) ili jednog bojadisanog čepića ili zastavice B''_5 za oznaku vremena (na pr. crveno za jedan mjesec, plavo za dva mjeseca, crno za $\frac{1}{2}$ godine), da bi se brzo i pregledno izrazilo, koji iznosi »Aktiva« mogu da se unovče u roku od 1, 2 ... 6 mjeseci, odnosno koji se moraju isplatiti pod »Pasiva«.

Na cijevčice B_0 , koje se nalaze na lijevim stranama prečaga B, mogu se utaknuti posebne bojadisane zastavice; jednake boje tih zastavica na strani »Aktiva« i na strani »Pasiva« upozoravaju na međusobni odnošaj dotičnih stavki i olakšaju preglednost.

Izbušine B_5 sa cijevčicama B'_5 za utaknujenje cijevčica i čepića bilo na strani »Aktiva« bilo na strani »Pasiva«, mogu služiti na svakoj prečagi i za tu svrhu, da se stegnu odma koje stavke pasiva po više pojedinih stavki sa strane »Aktiva« u tu pasivnu stavku i to pomoću nataknutih zastavica B''_5 iste boje za te stegnute stavke ili pomoću elastičnih vrpca u bojama, koje su providene na obim stranama čepićima za utaknujenje, koji čepići se utaknu prema potrebi u cijevčice ili produžive cijevčice. Time se stvori odma plastična i za oko lako primjetljiva kontrola na pr. na koji način se je upotrebio akcijski kapital, (zadružni kapital, privatni kapital i t. d.), novac uložnika, novac drugih banaka, posuđen novac i t. d. — pod »Aktiva« bilo za »prometne vrijednosti« bilo za »vezane vrijednosti«.

Oznaka (naziv) aktivnih i pasivnih stavki i novčanog iznosa u brojevima stavi se najbolje na listiće E od hartije (kartona), koji su pričvršćeni na prečagama B, te se mogu lako smjenjivati. To se može napraviti prema fig. 1 tako, da se utaknu ti listići E pod na prečagama B pričvršćene limene vodne trakove F_1 F_2 (fig. 3). Ali se mogu upotrebiti i posebni listići za napis E_1 i za brojčane iznose E_2 (fig. 4), koji su pričvršćeni limenim trakovima F_3 F_4 F_5 , uslijed čega se mogu smjenjivati brojčani iznosi nezavisno od naziva dotične stavke. Da ne bi bilo potrebno, da se u svrhu izmjene listića E_2 izvadi dotična prečaga B iz kutije, mogu se smjestiti listići E_1 E_2 na zavorima G_1 G_2 (fig. 5), od kojih

je smješten onaj za naziv (G_1) niže u svrhu, da bi se mogao zavor sa brojevima (G_2) izvući preko zavora G_1 . Najjednostavniji i najzgodniji način smjenljivog pričvršćenja listića E_1, E_2 prikazan je u fig. 6. Prečage B providene su za smještenje listića E_1 dvima kraćim cijevčicama ili klinovima S_1, S_2 , koje se utaknu u cijevčice izbušine i dvima nešto dužim cijevčicama S_3, S_4 za listiće E_2 . Sve četiri cijevčice (klina) S_1, S_4 providene su utaknutim čepovima, koji sprječavaju opadanje listića E_1, E_2 .

Takovo smještenje ima još i tu osobitu prednost, da se mogu uložiti ispod listića E_2 sa brojčanim iznosima te stavke još i listići E'_2, E''_2 i t. d. sa brojčanim iznosima iste stavke prošlih bilančnih godina ili sa iznosima semestarske, mjesečne ili tjedanske bilance i sa primjetbom odgovornog namještenika. Na taj način omogućeno je

kontrolnom organu, da ispita odma novčani promet svake pojedine stavke, za vrijeme od po više godina, odnosno, da izda pravovremeno potrebne naloge i time spriječi daljnji nepovoljni razvitak posala. Brojčane bilješke o preteklim bilančnim godinama (barem za tri zadnje godine) mogu biti smještene i na prednjim ili stražnjim stranama prečaga B, koje strane su usposobljene za pisanje na pr. pomoću priljubljenih ili plosnim čepovima pričvršćenih listića od hartije ili kartona u svrhu, da bi bili ti brojevi za uspoređivanje vazda odma pri ruci.

Praktična upotreba aparata prema ovom pronalasku neka je ovde razjašnjena na jednoj javno proglašenoj bilanci nekog bankarskog preduzeća, sa zaključkom od 31 decembra 1930 godine na slijedeći način:

Šema I.

Aktiva:

1. Gotovina i tražbine u bankama:			
a) Blagajna	Din.	3.590.988,86	
b) Žiro računi pri Narodnoj banci	„	509.822,98	
c) Računi pri Pošt. štedionici	„	405.657,60	Din. 4,506.469,44
2. Valute i Devize			„ 608.176,82
3. Mjenice:			
a) u portfelju	„	18.203.764,—	
b) na reeskontu u Nar. banci	„	2.353.187,38	„ 20.556.952,14
4. Vrednosni papiri vlastiti			„ 4.283.571,82
5. Vrednost. papiri fond. za osigur. činov.			„ 280.680,—
6. Zajmovi na burzov. vrednosne papire			„ 2.594.645,98
7. Dužnici:			
a) Bankarski zavodi	„	3.343.967,18	
b) Dužnici zasigurani raznim pokr. čima kao vrednosnim papirima, intabulacijom, žirom i t. d.	„	36.567.719,88	
c) Ostali dužnici (pokriće većinom u bianco mjenicama)	„	36.011.622,30	
d) kontokorent centrale sa podruž.	„	11.035.176,49	„ 86.958.485,85
8. Zgrade i zemljišta			„ 4.152.448,88
9. Inventar pokretnina			„ 232.390,59
10. Konzorcijalni računi i trajni učesnici			„ 6.059.520,83
11. Prelazne stavke			„ 320.215,90
12. Ostala aktiva			„ 93.945,98

Ukupno aktiva: Din. 130,647.504,23

Pasiva:

1. Dionička glavica (100.000 dion. à 100 D. nominalne kupon 1930)			Din. 10,000.000.—
2. Rezervni fond:			
a) redoviti rezervni fond	„	786.844,50	
b) ostali rezervni fond	„	1,506.721,64	„ 2,293.566,14
3. Mirovinski i potporni fond:			
a) Mirovinski fond	„	975.549,48	
b) Potporni fond činovnika	„	81.797,50	„ 1,057.346,98

4. Ulošci:			
a) na knjižice	„	33,269.328,53	
b) Kontokorent (vezano preko 1 mj.)	„	32,234.508,06	„ 65,503.836,59
5. Vjerovnici:			
a) Bankarski zavodi	„	12,500.283,—	
b) ostali vjerov. i ne vezani ulošci	„	24,440.192,02	
c) Kontokorent centrale sa podružn.	„	11,035.074,49	„ 47,975.549,51
6. Trate i vlastiti akcepti:			
a) Trate	„	36.674,06	
b) vlastiti akcepti			„ 36.674,06
7. Transitni kamati	„		135.519,34
8. Ne podignute dividende	„		4.278,60
9. Prelazne stavke	„		92.948,08
10. Reeskont	„		2,353.128,53
11. Ostala pasiva	„		110.290,63
12. Čisti dobitak od 31 decembra 1930.	„		1,084.365,77
			<u>Ukupna pasiva: Din. 130,647.504,23</u>

Iskazani čisti dobitak od Din. 1,084.365,77 podijeljen je ovako:

I. 5% dotacija za redoviti rezervni fond	Din.	53.563,12
II. 6% dividenda (za 100.000 dionica po 100 Din. nominale)	„	600.000,—
III. 10% tantieme za upravni odbor	„	51.769,98
IV. Renumeracija za nadzorni odbor	„	8.000,—
V. Dotacija za ostali rezervni fond	„	200.000,—
VI. Renumeracija za činovnike	„	51.769,40
VII. Dotacija za mirovinski fond činovnika	„	100.000,—
VIII. Prenos na novi račun za 1931 god.	„	19.263,27
		<u>Ukupno: Din. 1,084.365,77</u>

Ukupna »Aktiva« dne 31 XII 1930 god. iznaša Din. 130,647.504,23

Isplate u gotovom iz blagajne (1a):

za 6% dividendu	Din.	600.000,—	
za 10% Tantieme za Upravni odbor	„	51.769,98	
za renumeracije nadzornog odbora	„	8.000,—	
za renumeracije za činovnike	„	51.769,40	Din. 711.539,38

Precstane »Aktiva« 1 januara 1931 god. Din. 129,935.964,85

Stavka 12 pod »Pasiva« iskazani čisti dobitak od Din. 1,084.365,77 smanji se uslijed gornjih isplata za Din. 711.539,38.

Dne 31 decembra 1930 god. zaključena bilanca promjeni se za poslovnu godinu 1931 nakon razdiobe čistog dobitka ovako:

Aktiva:

Stavka 1 tačka a) Blagajna, smanji se za gore navedene od čistog dobitka isplaćene svote od (i to 3,590.988,86—711.539,38) na	Din.	711.539,38
	„	2,879.449,48
Stavka 2a) redovni rezervni fond poveća se za 5—% dotacije (I), (786.844,50+53.563,12) na	„	840.407,62
Stavka 2b) (Ostali rezervni fond) poveća se za dotaciju V (1,506.721,64+200.000)	„	1,706.721,64
Stavka 3a) Mirovinski fond, poveća se za dotaciju VII (Din. 975.549,48+100.000) na	„	1,075.549,48
Stavka 12, čisti dobitak smanji se uslijed prenosa ostatka VIII od god. 1930 na god. 1931 na novi račun na	„	19.263,27

Prema tome ukupna »Aktiva« dne 1 januara 1931 g. iznašati će (130,647.504,23—711.539,38) Din. 129,935.964,85. Dne 31 XII 1930 god. zaključena bilanca prikazivati će dakle nakon razdiobe iskazanog čistog dobitka od Din. 1,084.365,77, dne 1 januara 1931 god. slijedeću sliku:

Šema II.

Aktiva:

1. Gotovina i tražbine u bankama:			
a) Blagajna	Din.	2,879.449,48	
b) Žiro računi pri Narod. banci	„	509.822,98	
c) Poštanska štediona	„	405.657,60	Din. 3,794.930,06
2. Valute i dvize			„ 608.176,82
3. Mjenice:			
a) u portfelju	„	18,203.764,76	
b) Reeskont pri Narod. banci	„	2,353.187,38	„ 20,556.952,14
4. Vrednostni papiri vlastiti			„ 4,283.571,82
5. Vrednostni papiri fonda za osiguranje činovnika			„ 280.680.—
6. Zajmovi na burzovne vrednostne papire			„ 2,594.645,98
7. Dužnici:			
a) bankarski zavodi	„	3,343.967,18	
b) dužnici pokriveni drugim zasiguranjem, kao vrednostnim papirima intabulacijama, žirom itd.	„	36,567.719,88	
c) ostali dužnici, većinom pokriće u bianko mjenice	„	36.011.622,30	
d) Kontokorent centrale sa podružn.	„	11,035.176,49	„ 86,958.485,85
8. Zgrade i zemljišta			„ 4,152.448,88
9. Inventar pokretnina			„ 232.390,59
10. Konzorcijalni i trajni učesnici			„ 6,059.520,83
11. Prelazne stavke			„ 320.215,90
12. Ostala aktiva			„ 93.945,98
			<u>Ukupno aktiva: Din. 129,935.964,85</u>

Pasiva:

1. Dionička glavica (100.000 dion. a 100 Din. kupon 1931)			Din. 10,000.000.—
2. Rezervni fond:			
a) Redoviti rezervni fond	Din.	786.844,50 + 53.563,12 =	Din. 840.407,62
b) ostali rezervni fond	„	1,506.721,64 + 200.000 =	„ 1,706.721,64
3. Mirovinski i potporni fond:			
a) Mirovinski fond	„	975.549,48 + 100.000 =	„ 1,075.549,48
b) Potporni fond za činovnike	„	81.797,50	„ 1,157.346,98
4. Ulošci:			
a) na knjižice	„	33,269.328,53	
b) kontokorentom vezano preko 1 m.	„	32,234.508,06	„ 65,503.836,59
5. Vjerovnici:			
a) Bankarski zavodi	„	12,500.283.—	
b) Ostali vjerov. i ne vezani ulošci	„	24,440.192,02	
c) Kontokorent centrale sa podružn.	„	11,035.074,49	„ 47,975.549,51
6. Trate i vlastiti akcepti:			
a) Trate	„	36.674,06	
b) Vlastiti akcepti	„	—.—	„ 36.674,06
7. Transitni kamati			„ 135.519,34
8. Ne podignute dividende			„ 4.278,60
9. Prelazne stavke			„ 92.948,08
10. Reeskont			„ 2,353.128,53
11. Ostala pasiva			„ 110.290,63
12. Prenos dobitka god. 1930			„ 19.263,27
			<u>Ukupno pasiva: Din. 129,935.964,85</u>

Ova na stanje od 1 januara 1931 god. svedena bilanca godine 1930 analizuje se sada analizatorom na slijedeći način:

Aktiva:

One tekuće stavke, u kojima se iskazani iznosj ne mogu odma realizovati odnosno u gotoviti položiti ili je njihovo unovčenje izvršivo prema sigurnosti (bonitetu) izdatelja samo u različitim rokovima, podijeliti će se obzirom to na slijedeći način i bilježiti svaka grupa posebice na pr.:

Stavka 3. Mjenice, a) u portfelju.

Od ukupnog iznosa stoji na pr. samo 90% odma na slobodno raspolaganje a 10% je vezano. U godišnjoj bilanci iskazana svota od Din. 18,203.764,76 podijeliti će se dake na svote od Din. 16,383.388,29 i Din. 1,820.376,47.

Stavka 4. Vrednostni papiri podijele se u odnošaju 75% + 25% (prema iskustvu).

Stavka 7b). Dužnici (zasigurani drugim raznim pokrićima, kao vrednostnim papirima, intabulacijama, žirom i t. d.) u odnošaju 80% + 20%.

Stavka 7c). Ostali dužnici (pokriće većinom u bianko mjenicama) u odnošaju 90% + 10%.

Stavka 7d). Kontokorent centrale sa podružnicama u odnošaju 80% + 20%.

Stavka 12. Ostala aktiva u odnošaju 80% + 20%.

Ove podijeljene stavke kao i ostale ne dijeljene prikažu se na prečagama B prema fig. 1—3 na taj način, da se napiše na listić E lijevo tekući broj stavke, zatim napis (naziv) a desno od toga svota u brojevima i da se nataknu na cijevčice B₃ odgovarajući kolutiči C₁, C₂, C₃. Za 12 stavki, koje su u bilanci iskazane, potrebne su dakle za naslijednu dicbu 24 prečage, koje se ulože nakon gore opisane pripreme redom njihovih tekućih brojeva u lijevi dio kutije A. Kao zadnja stavi se prečaga za svotu sa napisom »ukupna aktiva« i brojem iznosa Din. 129,935.964,85.

U svrhu analizovanja bilance premakne se ta prečaga sa napisom »ukupno aktiva« automatično sa svotom sasma dolje do ruba lijevog dijela a na prečagu zadnje stavke 12 »ostala aktiva« primaknu se dvije glatke prečage bez napisa (t. j. bez cijevčica). Prečage svih onih stavki, kojih vrijednosti su označene kao »vezane«, skinu se redomice i priključe dolje istim redom iza prazne prečage.

Prenese se dakle od stavke 3, Mjenice, jedna prečaga, od stavke 4 (vrednostni papiri) jedna, stavka 5, od stavke 7 b), c) d) po jedna prečaga, stavka 8, stavka 9, stavka 10 i jedna prečaga od stavke 12 (ostala

aktiva), te se opet priključi jedna glatka prečaga bez napisa a između ove prazne prečage i već uložene prečage sa svotom »aktiva« eventualno preostali prostor ispuni se sa praznim glatkim prečagama.

Sad se uloži, produžujući analizovanje, sasma na gornjem rubu kutije prečaga sa napisom na listiću E »prometne vrednosti« i napiše na prvu praznu prečagu iza zadnje stavke 12 (ostala aktiva) na listić E ista oznaka »prometne vrijednosti« i svota u brojevima svih gore nalazećih se slobodnih vrijednosti. Prema biranom primjeru: Din. 103,179.124,42.

Na listić E prazne prečage ispod prečaga sa svotom Din. 103,179.124,42, stavi se napis »vezane vrijednosti« a isto tako na donju prvu praznu prečagu iznad prečage sa svotom »aktiva« napis »vezane vrijednosti« i iznos u brojevima = Dinara 26,756.840,43.

Eventualno preostali prostor između zadnje stavke 12 (ostala aktiva) i prečage sa svotom »vezane vrijednosti« ispuni se praznim prečagama B.

Swota »prometnih vrijednosti« i »vezanih vrijednosti« daje sveukupnu imovinu (»aktiva«) u iznosu od Din. 129,935.964,85, što je već bilo naznačeno prije analizovanja na najdonjoj prečagi pod napisom »ukupno aktiva«.

Sad se izračuna odnošaj obih ovih vrijednostnih grupa u postocima napram sveukupnoj imovini i stavi na desni kraj prečage sa svotom slobodnih (»prometnih«) vrijednosti 79,5%, kod »vezanih vrijednosti« 20,5%.

Pasiva:

Na isti način se postupa kod analizovanja pasiva.

Za svaku od navedenih 12 stavki i njihovog dijeljenje provodi se po jedna prečaga B dotičnim napisom naziva i brojčanog iznosa, natakne odgovarajuća količina kolutića C₁, C₂, C₃ na cijevčicu B₃ i uloži jedna prazna prečaga (t. j. bez cijevčica B₃) sa napisom »ukupno pasiva« i brojem svote Din. 129 935.964,85 na donjem rubu desnog dijela kutije A (fig. 1).

Pred prvu stavku (Dionički kapital) stavi se jedna prazna prečaga a iza ostalih 12 stavki (prencs čistog dobitka god. 1930 na godinu 1931) ulože se opet dvije prazne prečage. Zatim se prestave prečage pasivnih stavki tako, da se prečage za stavke (1, 2, 2b) i 12), koje predstavljaju vlastite imovinske vrijednosti preduzeća izvade redom iz kutije i opet istim redom ulože među drugu praznu prečagu i donju prečagu za svotu »ukupno pasiva«, našto se sve prečage peticnu gore.

Na prvu najgornju praznu prečagu stavi se oznaka »tuda sretstva«, i na prvu srednju praznu prečagu iza stavke 11 opet ista oznaka sa izračunatim brojem iznosa Din. 117,369.572,32. Na slijedeću praznu prečagu stavi se napis »vlastita sretstva«. Pred zadnju prečagu sa napisom »ukupno pasiva« na donjem rubu kutije uloži se jedna prazna prečaga B sa napisom »vlastita sretstva« i izračunata svota Din. 12,066.392,53, dočim se ispuni prostor između potonje i prečage zadnje stavke 12 sa praznim prečagama.

I ovdje se izračuna odnošaj između obih dijelova svota (»tuda sretstva« i »vlastita sretstva«) napram ukupnoj svoti pasiva te se stavi izračunati postotak na desni kraj prečage za dijelove tih svota. Za birani primjer stavi se dakle za »tuda sretstva« postotna stavka 90,4% a za »vlastita sretstva« 9,6%.

Šema ove analizovane bilance daje nam prema tome slijedeću sliku za »Aktiva« i za »Pasiva«:

Šema III.

Aktiva:

I. »Prometne vrijednosti«:

1. Gotovina i tražbine u banci:			
a) Blagajna 100%	Din.	2,879.449,48	
b) Žiro računi pri Nar. banci 100%	„	509.822,98	
c) Poštanska štedionica 100%	„	405.657,60	Din. 3,794.930,06
2. Valute i devize 100%			„ 608.176,82
3. Mjenice:			
a) u portfelju 90%	„	16,383.388,29	
b) na reeskontu u Nar. banci 100%	„	2,353.197,38	„ 18,736.575,67
4. Vrednostni papiri — vlastiti 75%			„ 3,212.678,87
6. Zajmovi na burzovne vrednostne papire 100%			„ 2,594.645,98
7. Dužnici:			
a) Bankarski zavodi 100%	Din.	3,343.967,18	
b) Dužnici zasigurani raznim pokrivenjima kao vrednostnim papirima, intabulacijama, žirom itd. 80%	„	29,254.175,90	
c) Ostali dužnici sa pokrivenjem većinom u bianko mjenicama 90%	„	32,410.460,07	
d) Kontokorent centrale sa podružnicama 80%	„	8,828.141,19	„ 73,836.744,34
11. Prelazne stavke, 100%			„ 320.215,90
12. Ostala aktiva 80%			„ 75.156,78
Ukupno prometne vrijednosti	Din.	103,179.124,42	

II. »Vezane vrijednosti«

3. a) Mjenice u portfelju 10%			Din. 1,820.376,47
4. Vrednostni papiri vlastiti 25%			„ 1,070.892,95
5. Vrednostni papiri mirovinskog fonda činovnika 100%			„ 280.680,—
7. b) Dužnici: zasigurani raznim pokrivenjima kao vrednostnim papirima, intabulacijom, žirom itd. 20%	Din.	7,313.543,98	
c) Ostali dužnici zasigurani pokrivenjem većinom u bianko mjenicama 10%	„	3,601.162,23	
d) Kontokorent centrale sa podružnicama 20%	„	2,207.035,30	„ 13,121.741,51
8. Zgrade i zemljišta 100%			„ 4,152.448,88
9. Inventar pokretnina 100%			„ 232.390,59
10. Konzorcijalni računi i trajni učesnici 100%			„ 6,059.520,83
12. Ostala aktiva 20%			„ 18.789,20
Vezane vrijednosti:	Din.	26,756.840,43	
Ukupno aktiva:	Din.	129,935.964,85	

Pasiva:

I. Tuda sretstva:

3. Mirovinski i potporni fond:			
a) Mirovinski fond	Din.	1,075.549,48	
b) Potporni fond	„	81.797,50	Din. 1,157.346,98
4. Ulošci:			
a) na knjižice	„	33,269.328,53	
b) vezano kontokorentom preko mjesec dana	„	32,234.508,06	„ 65,503.836,59
5. Vjerovnici:			
a) Bankarski zavodi	„	12,500.283,—	
b) Ostali vjerov. i ne vezani ulošci	„	24,440.192,02	
c) Kontokorent centrale sa podruž- nicama	„	11 035.074,49	„ 47,975.549,51
6. Trate i vlastiti akcepti:			
a) Trate	„	36.674,06	
b) Vlastiti akcepti		—,—	„ 36.674,06
7. Tranzitni kamati			„ 135.519,34
8. Ne podignute dividende			„ 4.278,60
9. Prelazne stavke			„ 92.948,08
10. Reeskont			„ 2,353.128,53
11. Ostala pasiva			„ 110.290,63
			<u>Ukupno tuda sretstva: Din. 117,369.572,32</u>

II. Vlastita sretstva:

1. Dionički kapital (100.000 dionica po 100 Din. kupon 1931)	Din.	10,000.000,—	
2. Rezervni fond:			
a) Redoviti zakon. rezervni fond	Din.	840.407,62	
b) Ostali rezervni fond.	„	1,706.721,64	„ 2,547.129,26
12. Prenos čistog dobitka god. 1930 na 1931 godinu			„ 19.263,27
			<u>Ukupno vlastita sretstva: Din. 12,566.392,53</u>
			<u>Ukupno »Pasiva«: Din. 129,935.964,85</u>

Procmatranjem ove, pomoću analizatora analizovane bilance, koja je ovdje vrlo pregledno i za oko plastično prikazana, dolazimo do ovog principijelnog zaključka o načinu poslovanja ovog preduzeća:

Napram 79,5% »prometnih vrijednosti« sveukupne imovine stoje samo 9,6% »vlastitih sretstava«; preduzeće radi dakle sa deveterostrukom vrijednosti »vlastitih sretstava« te je dakle izuzeto 9/10 od u promet stavljenih »prometnih vrijednosti« i »vezanih vrijednosti« isključivo iz grupe »tuda sretstva«, t. j. preduzeće radi pretežno sa tuđim sretstvima.

Nadalje proizlazi iz ispitivanja »vezanih vrijednosti« »aktiva«, da iznašaju već samo pod stavkama 8, 9 i 10 od početka trajno investirane vrijednosti:

Dinara 4,152.448,88 + 232.390,59 + 6,059.520,83 = 10,444.360,30 Din.

Uzmimo, da se dionička glavnica (stavka 1 »vlastite vrijednosti«) od Dinara 10,000.000.— smanji uslijed burzovnog tečaja dionica (umjesto Din. 100 nominalne vrijednosti samo Din. 80) faktično na sa-

mo Din. 8,000.000.—. Diferenca obih ovih iznosa t. j. od Din. 8,000.000.— dioničkog kapitala na Din. 10,444.360,30 »vezanih vrijednosti« = Din. 2,444.360,30 pokazuje, da je bilo potrebno, da se za pokriće te razlike uzme još daljnji novac uložnika. Pošto sada preostanu od »vlastitih vrijednosti« samo stavke 2 a) i b) i stavka 12 u ukupnom iznosu od Din. 2,566.392,53 a protiv ovog iznosa stoji ukupna svota »prometnih vrijednosti« od Din. 103,179.127,42, može se razabrati, da ovo preduzeće radi prekomjerno i malo ne isključivo sa novcem uložnika i da zavod ne pruža uložniku nikakve vlastite garancije, jer je već i dionički kapital potpuno vezan u »vezanim vrijednostima«.

Analizovano stanje bilance preduzeća o pominje nas i na najveću opreznost obzirom na za dulje vrijeme »vezanih vrijednosti« »aktiva« te ugrožava takav način rada povjerenje uložnika i likvidnost novčanih sretstava preduzeća.

Na isti način, kako je obrazložena upotreba na praktičnom primjeru javne godišnje bilance nekog bankarskog preduze-

ća, može se upotrebiti analizator prema ovom pronalasku još i za ove svrhe:

1. Za statističke preglede u svrhu plastičnog predočenja razvitka eksporta, importa, kriminalistike i t. d. ili širenja i stanja epidemičkih bolesti i t. d. i za brzo prosuđivanje njihovog sadašnjeg stanja.

2. Za kontrolu budžeta banskih i općinskih uprava i t. d., u svrhu konstatovanja, koji se je dio pod neki stanoviti naslov budžeta padajućeg iznosa već potrošio ili u koliko su pojedine stavke nekog stanovitog naslova budžeta već provedene, nadalje, da bi se moglo prepoznati, iz kojih naslova se mogu još očekivati dohodci i u kojoj mjeri.

3. Za statistički pregled prometa stranaca u lječilištima, za pregled prostih soba, koje stoje još na raspolaganje, sa po jednim ili sa po dva kreveta, zauzetih soba, potrebe na sobama za slijedećih 10 dana itd.

4. Za statistički pregled transportnih sredstava industrijalnih preduzeća ili državnih ustanova na pr. zaliha boca za osvežujuća pića i mineralne ljekovite vode, mljekarne i t. d. zaliha sanduka, bureta i boca u pivovarnama, stanje vozovnog parka željeznica i automobilskih preduzeća, u upotrebi nalazećeg se književnog materijala i časopisa javnih knjižnica i novinarskih zavoda.

5. Za plastično prikazivanje ispitnih uspjeha u nastavnim zavodima, za svakog pojedinog daka i za sve predmete ispita, ispitnih uspjeha svakog pojedinog razreda za svaki pojedini predmet, pregleda sveopćeg uspjeha jednog razreda ili cijelog nastavnog zavoda.

6. Za statistički pregled i plastično prikazivanje svih promjenljivih ustanova gospodarsko privrednih i trgovačkih preduzeća.

Patentni zahtjevi:

1. Naprava za analiziranje bilance, za brzo i plastično prikazivanje boniteta, sigurnosti i likvidnosti privrednih i trgovačkih preduzeća i za dnevno kontrolisanje stanja takovih preduzeća, naznačena jednom plosnatom kutijom (A), koja je podjelena pomoću jedne posrednje prečage (1 fig. 1) na odelenje za »Aktiva« i na odelenje za »Pasiva«, u koja odelenja su uložene poprečne prečage (B), koje nose na nji-

hovim lijevim polovicama (B) smjenjljive listiće (E) za oznaku (naziv) aktivne ili pasivne stavke i njezinog iznosa u brojevima, dočim su providene prečage na desnim polovicama (B₂) sa grupama cijevčica (klinova), koje služe za naticanje različitog broja kolutića (C₁ C₂ C₃ D₁ D₂) odgovarajući brojnim vrednostima pojedinih kolona.

2. Izvedbeni oblik naprave po zahtjevu 1, naznačen time, da su smješteni na prečagama (B) za nazive i za brojeve posebni listići (E₁ E₂) u svrhu, da bi se uslijed promena u stavkama trebali izmjeniti samo listići sa brojevima (fig. 3, 4, 6).

3. Izvedbeni oblik naprave po zahtjevu 2, naznačen time, da su listići (E₁ E₂) uloženi u odvojenim zavorima (G₁ G₂) od kojih je smješten lijevi za nazive služeći zavor (G₁) nešto niže u svrhu, da bi se mogao izvući zavor sa brojevima preko zavora sa nazivom a da nebi bilo potrebno, da se izvadi prečaga.

4. Izvedbeni oblik po zahtjevima 1—3, naznačen time, da su utaknute u cijevčice (B₃) za brojčane svote na prečagama (B) po jedna ili po više produživih cijevčica (B'₃), koje su providene ne podložnicama (U) u svrhu, da bi se pri diobi iznosa stavke mogla prikazati djelovima iznosa odgovarajuća količina kolutića (C₁ C₂ C₃) za svako brojčano mjesto posebice, na slaganjem kolutića jedan na drugog.

5. Izvedbeni oblik naprave po zahtjevima 1—4, naznačen time, da su provideni prosti krajevi cijevčica (B₃) smjenljivim čepovima (S₅), koji sprječavaju opadanje kolutića (C₁ C₂ C₃) pri manipulaciji prečagama (B).

6. Izvedbeni oblik naprave po zahtjevima 1—5, naznačen time, da je providen lijevi kraj svake prečage (B) jednom cijevčicom (B₀), na koju se nataknu, na isti način kao i na cijevčice (B₄) spornih stavki na desnom kraju prečage (B), smjenljivi čepovi (S₆) ili zastavice (B'₀) različitih boja u svrhu, da bi se lakše dobio pregled nad sadašnjim stanjem preduzeća.

7. Izvedbeni oblik naprave 1—6, naznačen time, da su pojedini kolutići (C₁ C₂ C₃) ili valjci, koji potonji su provideni debljini pojedinih kolutića odgovarajućim zarezima ili brazdama za po više jedinica, različitog promjera za različite brojne vrijednosti.

